Länsstyrelserna

Kronobergs län
Dnr 535-2498-2026

Sammanfattande redovisning av samverkan i Mörrumsån PG 86_2

Regional samverkan inför prövning enligt den nationella planen

Innehåll

Inledning **3**

Samverkan i prövningsgruppen ... 3
Samverkansprocessen ... 4
Avgränsningar/begränsningar i samverkan ... 5
Sammanfattning av nulägesbeskrivningen ... 6
Sammanfattning av analys och förslag ... 8
Sammanfattning per anläggning ... 11

Stråkens regleringsdamm ... 11
Granefors ... 12
Torpsbruk ... 13
Östanåkra kvarn ... 15
Hultakvarn ... 16
Änganäs nedre ... 18
Ohs kraftstation ... 19
Gransholms kraftstation ... 21
Kullekvarn ... 23
Ingelstad, Näckrosdammen ... 25
Tegnaholm Söderkvarn ... 26
Skäve kvarn ... 28
Torne gård ... 29
Huseby ... 31

Bilaga 2. Remissinstanser ... 34

Inledning

Enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska alla som bedriver en tillståndståndspliktig verksamhet för produktion av vattenkraftsel se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Detta ska genomföras genom en nationell plan. Den nationella planen (NAP) ska se till att prövningarna ger största möjliga miljönytta samtidigt som man säkerställer en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Enligt 42 a § i förordning om vattenverksamheter (1998:1388) ska Länsstyrelsen innan det datum som ansökan ska lämnas in för prövning samverka kring det underlag som krävs för att säkerställa en effektiv prövning. Samverkan ska ske i den omfattning som Länsstyrelsen bedömer vara lämplig med hänsyn till syftet med samverkan, antalet verksamheter som berörs, den eller de berörda prövningsgruppernas storlek och förutsättningarna i övrigt. Prövningsgrupp 86_2 i Mörrumsån, ska lämna in ansökan till prövning senast den 1 februari 2026. Denna redovisning innehåller en kort beskrivning av hur samverkan har genomförts.

Länsstyrelsen vill särskilt lyfta att Regeringen samt Vattenkraftens miljöfonds aviserade pauser har bidragit till en stor osäkerhet hos många verksamhetsutövare med flera, vilket har påverkat samverkansprocessens senare del samt möjligheten till dialog kring framför allt förslagsfasen.

Samverkan i prövningsgruppen

Länsstyrelsen har under perioden april 2021 fram till januari 2026 samverkat i prövningsgruppen 86_2 i Mörrumsån, där 14 anläggningar är del av den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften (NAP).

Verksamhetsutövarna ska lämna in sina ansökningar om moderna miljövillkor senast den 1 februari 2026. Syftet med samverkansprocessen är att alla verksamheter inom en prövningsgrupp ska förses med moderna miljövillkor på ett sätt som innebär största möjliga nytta för vattenmiljön och en effektiv tillgång till vattenkraftsel. Miljöanpassningarna ska leda till att miljökvalitetsnormerna (MKN) inte äventyras eller försämras samt ge goda förutsättningar att uppnå respektive upprätthålla ett gott bevarandetillstånd för berörda arter och habitat enligt art- och habitatdirektivet. Vid utformning och genomförande av miljöanpassning behöver hänsyn bland annat tas till kulturmiljöer samt effektiv tillgång på vattenkraftsel. I samverkan har verksamhetsutövare, samt i olika omfattning intresseorganisationer, myndigheter och kommuner deltagit och bidragit med kunskap och pekat på behov och vad som är viktigt att ta hänsyn till vid miljöanpassningen av vattenkraften. De parter som Länsstyrelsen bjudit in till samverkan återfinns i Bilaga 2 Lista över remissinstanserna.

Samverkansprocessen

I prövningsgrupp 86_2 finns 14 NAP-anläggningar som har deltagit i samverkansprocessen.

Samverkan med verksamhetsutövarna i prövningsgruppen har genomförts i form av möten med hela prövningsgruppen men också stormöte med Mörrumsåns samtliga tre prövningsgrupper (86_1, 86_2, 86_3) samt i mindre grupper inom prövningsgruppen. Länsstyrelsen har även besökt samtliga anläggningar samt haft regelbundna avstämningar med verksamhetsutövarna via telefon och e-post.

Uppstartsmötet genomfördes den 13 april 2021. Med anledning av pandemin genomfördes mötet digitalt. Samtliga verksamhetsutövare deltog samt Vattenkraftens miljöfond. Under mötet informerades om NAP, samverkansprocessen, den rättsliga processen, vattenförvaltning (normer med mera) nulägesbeskrivning, kulturmiljö samt tidsplan och den fortsatta samverkan. Efter mötet kontaktades samtliga verksamhetsutövare för en kortare avstämning via telefon. Efter mötet påbörjades även arbetet med att genomföra platsbesök samt sammanställa underlaget till nulägesbeskrivningen. Därefter skickades nulägesbeskrivning på dialog, två gånger till verksamhetsutövarna samt även till andra berörds myndigheter och intresseföreningar.

Den 2 juni 2021 genomfördes ett informationsmöte för intresseföreningar, kommuner samt andra myndigheten som bedömdes kunna beröras av NAP. På mötet informerades om bakgrund till NAP, samverkansprocessen, de olika prövningsgrupperna med mera.

Samverkansmöte två genomfördes 19 april 2022. Utifrån önskemål genomfördes då ett stormöte för Mörrumsåns samtliga prövningsgrupper (86_1, 86_2, 86_39. Första delen av mötet bestod av information om analysfasen samt presentationer från Smålands vattenkraftsförening, Vattenkraftens miljöfond samt erfarenheten från Johan Tielman på Sydkraft. Andra delen av mötet fanns det möjlighet att sätta sig i respektive prövningsgrupp för att utbyta erfarenheter samt prata om samverkan. Här skapades även en grund för den viktiga samverkan som efter det har pågått mellan verksamhetsutövarna.

Samverkansmöte tre genomfördes under slutet av 2022 och anpassades utifrån de grupper som bildats där olika verksamhetsutövare samverkade. I huvudsak handlade mötet om en avstämning hur arbetet fortlöpte. Parallellt tog analysdokumentet fram. Analysdokumentet skickades därefter ut på dialog till berörda verksamhetsutövare, myndigheter samt intresseföreningar.

Samverkansmöte fyra genomfördes även det i mindre grupper med anläggningar inom samma påverkansområde för att på så sätt skapa förutsättningar för diskussioner som kändes relevanta för de som deltog. Syftet med mötet var att ha

en dialog kring målbilden för prövningsgruppen, behovet av miljöanpassningar vid respektive anläggning samt möjliga konsekvenser för elförsörjning och andra allmänna intressen. Mötena pågick från november 2023 till januari 2024. Tanken var att detta skulle vara det sista fysiska mötet om inte behov uppstod. Länsstyrelsen var dock tydliga med att vi gärna fortsatt hade dialog inte minst eftersom framtagande och tankar kring åtgärder vid anläggningarna släpade efter med anledning av rådande pauser med mera.

Förutom samverkan inom prövningsgruppen har även samverkan skett inom länsstyrelsens med till exempel kulturmiljöenheten, miljöskyddsenheten, naturskyddenheten, landsbygdsenheten med flera.

På begäran av ett flertal verksamhetsutövare i Mörrumsåns prövningsgrupper hölls den 16 oktober 2025 ett extra möte med anledning av Vattenkraftens miljöfonds paus. Orsaken var oron bland verksamhetsutövarna då datumet för inlämning av ansökan till domstolen närmade sig och det faktum att det rådde en stor ekonomisk osäkerhet med anledning av pausen och fondens översyn av deras villkor.

Avgränsningar/begränsningar i samverkan

Under samverkansprocessen för prövningsgruppen har framför allt två händelser medfört att processen blivit utdragen och utgångsläget har ändrats för samtliga inblandade i samverkansprocessen. Regeringen beslutade i januari 2023 om paus för omprövningarna enligt nationella planen, i syfte att ta fram författningsändringar och andra åtgärder som skulle förbättra omprövningsprocessen och förse vattenkraften med moderna miljövillkor på ett ordnat och rättssäkert sätt. Därefter har denna paus förlängts ett antal gånger. Omprövningsprocessen har återupptagits den 1 juli 2025.

Även Vattenkraftens miljöfond beslutade om paus, för utbetalningar och nyanmälningar, som en respons på regeringens paus av omprövningarna. Dock valde de att förlänga denna paus till 1 mars 2026, för att invänta resultat från Havs- och vattenmyndighetens regeringsuppdrag att se över HARO-värdena samt utarbeta vägledning för hur intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska beaktas inom ramen för vattenförvaltningsarbetet.

Sammantaget har detta bidragit till att förutsättningarna blivit otydliga och flertalet verksamhetsutövare har valt att avvakta processen vilket i stor grad har påverkat den senare delen av samverkansprocessen.

Sammanfattning av nulägesbeskrivningen

Mörrumsån har ett avrinningsområde på drygt 3 360 km^2, vilket är störst av alla vattendrag som mynnar utmed Blekingekusten. Området ligger inom Jönköping, Kronoberg och Blekinge län.

Mörrumsån och dess omgivningar används och har historiskt använts till en mängd aktiviteter som har kopplingar till vattnet, både direkt och indirekt. De topografiska skillnaderna har också varit avgörande för var tidigare generationer valt att nyttja vattnet. Det kan röra sig om allt från industrier, jordbruk och kraftverk till historiska kulturmiljöer. Alla dessa aktiviteter påverkar och har påverkat ån och dess vatten. I prövningsgruppen finns anläggningar med mycket höga kulturvärden såsom Huseby bruk.

Utmed Mörrumsån ligger det flera dammar och SMHI har registrerat 79 dammar inom ramen för arbetet med dammsäkerhet. Utöver dessa finns det många fler dammar som inte har registrerats.

Den här prövningsgruppen (86_2), som sträcker sig från sjön Åsnen upp till Helgasjön, har en total yta på drygt 1 850 km^2. Prövningsgruppen är geografiskt sett förhållandevis splittrad och innehåller flera biflöden och över 20 sjöar. Tre av Mörrumsåns största biflöden, Aggaå (460 km^2), Hjortsbergaån (169 km^2) och Lekarydsån (284 km^2), ligger inom den aktuella prövningsgruppen. Åsnen är Mörrumsåns största sjö med en yta på över 100 km^2. Runt Åsnen och sjön Salen finns även största delen av den jordbruksmark som ligger kring Mörrumsån.

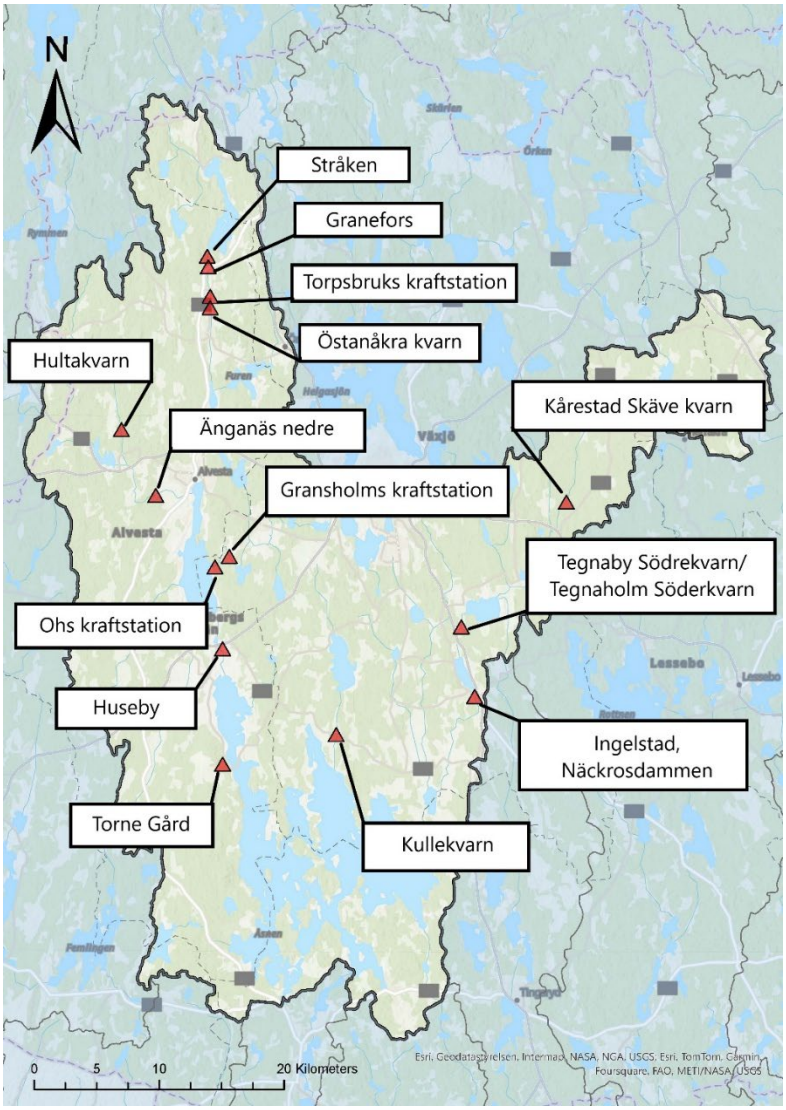
Mörrumsån har en mycket art- och individrik fauna och flora och anses vara en av de artrikaste åarna i Sverige vad beträffar bottenfauna. I vattensystemet finns bland annat lax, öring, sandkrypare och flodkräfta, samt flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla, men även hårklomossa och utter. Inom den aktuella prövningsgruppen förekommer dock inte lax i dagsläget och förekomsten av öring är låg. Däremot finns reproduktionsområden för lax nedströms sjön Åsnen och historiskt har den även funnits uppströms sjön Åsnen. Mörrumsån är utpekat som ett av de tio viktigaste avrinningsområdena för ålens återhämtning, och är ett så kallat prioriterat vattendragför ål, där särskild hänsyn behöver tas till ålen vid utformning av åtgärder.

Mörrumsåns vattenområde med tillhörande käll- och biflöden är utpekat som ett riksintresse för värdefulla vattendrag enligt 4 kap. 6 § miljöbalken (1998:808) (MB). Enligt bestämmelsen får vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i Mörrumsån med tillhörande käll- och biflöden. Åtgärder som behövs för att upprätthålla, underhålla eller ändra en anläggning eller verksamhet får vidtas om åtgärderna inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan eller endast tillfällig sådan påverkan. Hela Mörrumsån är klassat som ett riksintresse enligt 4 kap. 6 § MB och därigenom gäller

bestämmelsen inom hela den aktuella prövningsgruppen. Flera områden är även utpekade för andra typer riksintressen. Inom prövningsgruppen finns cirka tjugo Natura 2000-områden varav runt tio har koppling till vattenmiljön.

Miljökvalitetsnormen för alla vattenförekomster i prövningsgruppens avrinningsområde är god ekologisk status. I den pågående förvaltningcykel har de flesta vattenförekomsterna bedömts ha måttlig ekologisk status. Vid två anläggningar har brist på kunskap om fysiskt referensförhållande gjort att status bedömts vara måttlig för konnektivitet men med utredningsbehov.

Inom den aktuella prövningsgruppen är 14 anläggningar anmälda till NAP och samtliga verksamhetsutövare har deltagit i samverkansprocessen.

Figur 1. Övergripande karta över Mörrumsån (PG 86_2)

I prövningsgruppen finns idag 12 kända elproducerande vattenkraftverk varav samtliga är anmälda till NAP: Ohs kraftstation, Gransholm, Torpsbruk, Huseby,

Änganäs, Granefors, Östanåkra kvarn, Hultakvarn, Torne gård, Tegnaby Södrekvarn, Kullekvarn samt Skäve kvarn. Utöver dessa finns regleringsdammarna Ingelstad/Näckrosdammen och Stråken som är kopplade till vattenkraftsregleringen och som också är anmälda till NAP. Vid anmälningstillfället till NAP lämnade respektive verksamhetsutövare in uppgifter om beräknad normalårsproduktion i megawattimmar (MWh) och den totala normalårsproduktionen i prövningsgruppen uppgår till 0,0062 TWh. I prövningsgruppens avrinningsområde finns idag enbart klass 3 verk och idag kan användas till ö-drift men flera har angett att det kan finnas möjlighet att ställa om till ö-drift.

I prövningsgruppen finns i dagsläget inga anläggningar som är dammsäkerhetsklassade.

Sammanfattning av analys och förslag

Ett dokument med analys över behovet av miljöanpassning i prövningsgruppen har tagits fram som en del i samverkansprocessen. Syftet med analys- och förslagsfas var att utifrån de beskrivna värdena i nulägesbeskrivningen analysera vilka miljöanpassningar som behöver genomföras inom prövningsgruppen. Detta sammanfattas sedan i ett analys- och förslagsdokument som syftar till att ge ett stöd för verksamhetsutövarnas fortsatta arbete med att ta fram ansökningar till domstolen för moderna miljövillkor. Som tidigare nämnt finns stora brister i dokumenten eftersom Regeringen beslutat om flera pauser, pågående regeringsuppdrag samt Vattenkraftens miljöfonds paus vilket har bidragit till att verksamhetsutövare avvaktat att ta fram underlag. Länsstyrelsen har försökt att löpande stämma av men underlaget är fortsatt bristfälligt.

Syftet med NAP är att moderna miljövillkor ska fastställas på ett sätt som innebär största möjliga nytta för vattenmiljön och en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Målet är alltså att de miljöanpassningsåtgärder som möjliggör uppnående av miljökvalitetsnormerna, samtidigt som de medför minsta påverkan på tillgången till vattenkraftsel, ska prioriteras. För att säkerställa minsta möjliga påverkan på tillgången till vattenkraftsel har det under varje anläggning även beräknats överskådlig förväntad produktionsbortfall från konstruktion av fiskvägar och nödvändig tappning. Utgångspunkten är att fiskvägarna ska kunna bidra till mellan 6–23% av totalflödet för välfungerande anlockning (se analysdokumentet). Vid beräkningar av produktionsförlust har Länsstyrelsen använt sig av Vattenkraftens miljöfonds beräkningsmodell Beppe. Beräkningarna ska inte ses som definitiva, utan är mer en överskådlig bild över påverkan på elproduktionen givet vissa specifika minsta och högsta gränsvärden.

Länsstyrelsen ser positivt på möjliga effektiviseringar av vattenkraften, som samtidigt går att kombinera med moderna miljövillkor inom ramen för NAP. I

Mörrumsån gäller dock striktare ramar för utökning av vattenkraften (4 kap. 6 § miljöbalken), något som behöver tas hänsyn till vid en utredning om effektiviseringar inom prövningsgruppen. Det upp till varje kraftverksägare att själva lämna förslag på hur varje enskilt kraftverk kan effektiviseras utan att tappa kravet på moderna miljövillkor, och samtidigt hålla sig inom bestämmelserna i 4 kap. 6 § miljöbalken.

Nuvarande vattenkraftsanläggningar i prövningsgruppen försvårar eller förhindrar vandringsmöjligheterna för fisk inom prövningsområdet. Utöver konnektivitetsproblematik förekommer påverkan på flödesförhållanden. En av åtgärderna för att möjliggöra målsättningarna med miljökvalitetsnormerna är att miljöanpassa vattenkraften. Alla vattenförekomster i prövningsgrupp 86_2, Mörrumsån mellan Åsnen och Helgasjön, ska enligt beslutade miljökvalitetsnormer uppnå god ekologisk status. I prövningsgruppen är det tio vattendragsförekomster som innehåller NAP anläggningar och två sjöar som aktivt regleras av NAP-anläggningar. Det är främst dessa förekomster som berörs av omprövningarna inom NAP i aktuell prövningsgrupp men avrinningsområdet behöver analyseras i sin helhet då en påverkanskälla i en förekomst även kan medföra en påverkan i andra förekomster inom avrinningsområdet.

En översyn pågår av miljökvalitetsnormerna för vattenförekomster som ligger inom eller i anslutning till ett Natura 2000-område och kan påverkas av vattenkraft. Vad gäller översyn av HARO-värden, kraftigt modifierat vatten och undantag i prövningsgrupp 86_2 pågår ett regeringsuppdrag som ska redovisas av Havs- och vattenmyndigheten 31 mars 2026.

Åtgärder som avveckling, utrivning och återställning påverkar elproduktionen negativt. Även tappningar i fiskvägar och andra vattenhushållningsbestämmelser kan påverka kraftverksdriften. Prövningsgrupp 86_2 i Mörrumsån avrinningsområde som har ett HARO-riktvärde på 0,017 TWh förlust av medelårsproduktion enligt nationell strategi. HARO-värdena är framtagna i syfte att vägleda vattenmyndigheternas normsättning. Avvägningen mellan nationell effektiv tillgång på vattenkraftsel och kvalitetskrav på vattenmiljön återfinns i den miljökvalitetsnorm (MKN) som beslutas för varje vattenförekomst. Länsstyrelsens utgångspunkt för analys och förslag till åtgärder utgörs av MKN. Den samlade produktionen i prövningsgruppen är cirka 0,0062 TWh/år, vilket innebär att prövningsgruppens elproduktion är av liten betydelse nationellt sett.

Vattenkraften är viktig för att Sverige ska nå målet om ett förnybart energisystem. Vattenkraften spelar även en roll för elförsörjningen i ett regionalt och lokalt perspektiv. I händelse av kris där transmissionsnätet och de regionala elnäten är utslagna kan lokal elförsörjning säkras genom så kallad ödrift. Inget av de kraftverk som finns i Mörrumsåns avrinningsområde har elberedskapsförmågor så som det ser ut i dagsläget. I aktuell prövningsgrupp 86_2 finns inte heller något

kraftverk som idag bedöms ha särskild betydelse för elsystemet avseende reglerförmåga. Det är möjligt att kraftverken ändå bidrar lokalt till spänningsstabilitet, denna bedömning behöver göras av regionala och lokala elnätsägare skriver Svenska kraftnät. Ytterligare utredningar pågår och kan påverka den tidigare bedömningen som har gjorts.

Inom prövningsgruppen finns det cirka tjugo Natura 2000-områden där runt tio områden delvis är kopplade till vattenmiljön. Inget av dessa ligger emellertid i omedelbar anslutning till någon NAP-anläggning eller har bedömts ha en direkt påverkan från någon av dessa.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har genomfört en analys av så kallade metasamhällen av fisk i Mörrumsåns avrinningsområde. Resultaten visar att den största effekten för att uppnå högre tätheter och förekomst av lax samt havs- och strömstationär öring fortsatt fås genom åtgärder för förbättring av konnektivitet. Biotoprestaureringar och liknande i enlighet med resultaten i analysen kan ytterligare öka tätheterna särskilt om habitat som tidigare inte kunnat nyttjas möjliggörs. Resultat från analysen redovisas mer ingående i analysdokumentet.

Miljöbalken ska enligt kap 1 tillämpas så att alla kultur- och naturmiljöer skyddas och vårdas. Detta innebär att eventuella åtgärder i en kulturhistoriskt värdefull miljö ska prövas och vägas mot andra miljökrav vid en tillståndsprövning. Hänsynstagande till en miljös kulturhistoriska värden hänger samman med de utpekade värdena en miljö tillskrivs, vilken typ av åtgärder som avses genomföras och miljöns känslighet för påverkan. Länsstyrelsen har tagit fram underlag som tillsammans med platsbesök/inventering ligger till grund för de kulturhistoriska bedömningarna av NAP-anläggningarna i prövningsgruppen.

I det enskilda fallet är det även viktigt att titta på om det krävs ytterligare åtgärder för att minska miljöanpassningarnas eventuellt negativa påverkan på andra allmänna eller enskilda intressen. Exempel på andra intressen som kan beröras är kommunala eller enskilda vattenuttag, utsläpp till vatten, uppströms och nedströms liggande fastigheter, markavvattningsföretag. Ett samråd eller en dialog kan ge berörda aktörer insyn och tidig kunskap om förslaget och möjlighet att påverka dess inriktning.

Sammanfattning per anläggning

Länsstyrelsens förslag på miljöåtgärder grundar sig i målbilden som finns för prövningsgruppen. Målbilden för vattenmiljön inom Mörrumsåns avrinningsområde mellan Åsnen och Helgasjön är framtagen utifrån krav enligt Miljöbalken och EU. Med dessa lagkrav som bakgrund ska följande punkter uppnås för aktuell prövningsgrupp:

- God ekologisk status ska uppnås i berörda vattenförekomster i enlighet med gällande miljökvalitetsnormer. Uppnåendet av miljökvalitetsnormer analyseras i en helhet för hela huvudavrinningsområdet och inte enbart i närheten av anläggningarna.
- Bevarandemålen för berörda Natura 2000-områden ska uppnås. Gynnsam bevarandestatus ska uppnås för utpekade arter och naturtyper som har koppling till vattenmiljön.
- Ålens livscykel inom avrinningsområdet ska tryggas.
- Havsvandrande- och kustlevande arter som naturligt och historiskt har kunnat vandra från havet upp till Helige å, Stråken, Aggaå, Vederslövssjön och vidare uppströms ska ha möjlighet att göra det. Att efterlikna referensförhållandet i vattenförekomsterna är en förutsättning för att miljökvalitetsnormerna för ekologisk status ska nås.
- Samtliga övriga arter med behov att vandra inom prövningsgruppen ska ha möjlighet att göra det.

Stråkens regleringsdamm

Stråkens regleringsdamm är belägen vid Pukaström och ligger i den elva kilometer långa vattenförekomsten *Lekarydsån: Danssjön – Stråken* (WA28717470). Regleringsdammen anmäldes till den Nationella planen tillsammans med Torpsbruks kraftstation. Sjön Stråken har historiskt fungerat som vattenmagasin för Torpsbruks kraftstation, vilka har det egentliga ansvaret, men regleringen sköts idag av Granefors ägare.

Länsstyrelsen bedömer att Stråkens regleringsdamm utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, den utgör också vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Stråkens regleringsdamm ligger inom Stråkenområdet, som är utpekat som riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § miljöbalken.

Någon historisk dokumentation på förekomsten av fisk i Mohedaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Mohedaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör

möjligheten och förekomsten av laxfisk i Mohedaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. Ån är inte särskilt lämplig för lax, men har god potential för öring.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskaren.

Strax öster om dämmet vid Stråken finns en fornlämning i form av fossil åkermark, och strax väster om dämmet finns en möjlig fornlämning, en torplämning. Båda dessa bör tas hänsyn till vid anläggandet av en fiskpassage. Kan dessa ytor lämnas orörda vore det att föredra. Inför åtgärder inom eller i anslutning till någon av lämningarna ska samråd göras enligt kulturmiljölagen, för att utreda om tillstånd till ingrepp i fornlämning kan krävas.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Uppgifter saknas vid tillfället från verksamhetsutövaren.

Granefors

Granefors är belägen vid Pukaström och ligger i den elva kilometer långa vattenförekomsten *Lekarydsån: Danssjön – Stråken* (WA28717470). Sjön Stråken har historiskt fungerat som vattenmagasin för Torpsbruks kraftstation, vilka har det egentliga ansvaret för regleringen, men regleringen vid Stråkens regleringsdamm sköts idag av Granefors ägare.

Länsstyrelsen bedömer att Granefors utgör definitiva vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, kraftverket utgör också vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål.

Kraftverket har en installerad effekt på 0,0035 MW och en medelårsproduktion på 200 MWh.

Någon historisk dokumentation på förekomsten av fisk i Mohedaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Mohedaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör möjligheten och förekomsten av laxfisk i Mohedaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. Ån är inte särskilt lämplig för lax, men har god potential för öring.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskaren.

Dammkropp med regleringslucka, kvarn- och sågverksbyggnad har ett kulturhistoriskt värde, dessa bör också tas hänsyn till vid planeringen av en fiskpassage. Inför åtgärder inom eller i anslutning till någon av fornlämningarna i närområdet ska samråd göras enligt kulturmiljölagen, för att utreda om tillstånd till ingrepp i fornlämning kan krävas.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Vid tillfället var både Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren överens om upp- och nedströmspassage vid anläggningen. Övriga detaljer saknades.

Torpsbruk

Torpsbruks kraftstation ligger i den elva kilometer långa vattenförekomsten *Lekarydsån: Danssjön – Stråken* (WA28717470), cirka två kilometer nedströms

Granefors kraftverk. Kraftverket har en tillhörande verksdamm men Torpsbruk har också regleringsrätten vid sjön Stråken. Verksamheten har lokal och regional betydelse.

Länsstyrelsen bedömer att Torpsbruks kraftstation utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, kraftstationen utgör också vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Uppströms om anläggningen finns det ett område med våtmark som har vissa naturvärden (naturvärdesklass 3).

Kraftstationen har en installerad effekt på 0,1600 MW och en medelårsproduktion på mellan 480 - 700 MWh. Fallhöjden är 11,6 meter.

Någon historisk dokumentation om förekomsten av fisk i Mohedaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Mohedaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör möjligheten och förekomsten av laxfisk i Mohedaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. Ån är inte särskilt lämplig för lax, men har god potential för öring. Vid anläggningen finns också en lång naturfåra som delvis är orörd. Häri finns en potential till god naturmiljö och strömsträckor för strömvattenlevande arter.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Viktigt är att här beakta den förorenade marken som kan finnas i området.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna äkta målarmussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskaren.

Dammkroppen, de stenskodda kanalerna, masugnen, fabriksbyggnaderna fram till cirka 1950, kraftstationen, disponentvillan och inspektorbostaden/brukskontoret har alla ett kulturhistoriskt värde. Masugnen är registrerad som en fornlämning, ingrepp i denna kräver tillstånd enligt kulturmiljölagen. Vid anläggande av en fiskpassage bör hänsyn tas till dessa kulturhistoriska lämningar.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren var vid tillfället överens om uppströmspassage men uppgifter kring nedströmspassage saknades.

Östanåkra kvarn

Östanåkra kvarn med tillhörande regleringsdamm, ligger i den elva kilometer långa *vattenförekomsten Lekarydsån: Danssjön – Stråken* (WA28717470). Anläggningen ligger mellan Torpsbruk och Moheda och är belägen ungefär en kilometer söder om Torpsbruks kraftstation.

Länsstyrelsen bedömer att Östanåkra kvarn utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör däremot inget vandringshinder för varken ålyngel och fullvuxen ål. Det finns inga skyddade områden i nära anslutning till Östanåkra kvarn. Däremot finns det ett parti sumpskog precis invid anläggningen.

Kraftstationen har en installerad effekt på 0,048 MW och en normalårsproduktion på 150 MWh. Magasinytan är 4,5 hektar och fallhöjden är 4,16 meter.

Någon historisk dokumentation om förekomsten av fisk i Mohedaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Mohedaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör möjligheten och förekomsten av laxfisk i Mohedaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. Ån är inte särskilt lämplig för lax, men har god potential för öring.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna äkta målarmussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskaren.

Enligt inkomna synpunkter (2023-10-20) från ägare till Östanåkra finns utter, safsa, ask, kungsfiskare, strömstare och forsärla i området.

Dammkropp, kvarn samt maskineri från en äldre kraftstation är har alla ett kulturhistoriskt värde som bör tas hänsyn till vid anläggande av en fiskpassage. Observera att det även finns lämningar efter garveriet som det bör tas hänsyn till, husgrunden väster om anläggningen är en fornlämning. Ingrepp i och runt om fornlämningar kräver tillstånd enligt kulturmiljölagen.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Med tanke på era (Länsstyrelsens) krav angående fiskvägar och dyligt får jag (äga av Östanåkra kvarn) påminna er om alla hinder på vägen ner till Salen, som naturligtvis måste åtgärdas annars är det ingen mening med att jag gör för mycket.

Inkomna synpunkter från Östanåkra kvarns ägare samt hur Länsstyrelsen arbetar med de övriga vandringshinder som nämns, har vidare diskuterats på samverkansmöte den 24 november 2023.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren var vid tillfället överens om uppströmspassage med saknar övriga uppgifter.

Hultakvarn

Hultakvarn ligger i den 20 kilometer långa vattenförekomsten *Hjortsbergaån: Bäck från Sjöatorpasjön – vid Bengtsboda* (WA34068005). Här har funnits en kvarn sedan 1600-talet och dagens kvarnbyggnad uppfördes någon gång under 1700-talet. Sågbyggnaden är troligen från cirka 1855 och nuvarande damm från kring 1870, kraftverket tillkom år 2009.

Länsstyrelsen bedömer att Hultakvarn utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också definitivt vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Det finns inga

skyddade områden i nära anslutning till Hultakvarn. Det finns inte heller några utpekade naturmiljöer såsom exempelvis sumpskogar eller fuktängar i närheten.

Anläggningen har enligt anmälan till NAP en installerad effekt på 0,045 MW och en medelårsproduktion kring 100 MWh.

Någon historisk dokumentation om förekomsten av fisk i Hjortsbergaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Hjortsbergaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör möjligheten och förekomsten av laxfisk i Hjortsbergaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. I vilken grad dessa förekommit är dock osäkert.

Bifogat i den inkomna anmälan till NAP finns ett utdrag från ett protokoll hållet vid sammanträde med Söderbygdens vattendomstol å tingshuset i Alvesta den 1 november 1929. Vidare information om tillstånd och villkor saknas i dagsläget.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning i dagsläget är att konnektiviteten i vattenförekomsten klassificeras som måttlig eftersom det finns flera artificiella vandringshinder som bedömts påverka både svag- och starksimmande arter att förflytta sig genom vattenförekomsten. Däremot finns det en hög osäkerhet angående referenstillståndet i Skaddeån i avseende historisk fiskvandring, mer utredning behövs.

Dialog pågår kring behov av miljöanpassning.

Kulturhistoriskt värdebärande beståndsdelar vid anläggningen utgörs av dammkropp, damm med dammspegel, kvarnbyggnad, vägbron, samt sågbyggnad med ramsåg. Kärnvärden består idag av en väl samlad och exteriört komplett kvarn- och sågmiljö med byggnader, damm, vattenvägar och mjölnarbostad som fortfarande delvis är i drift. Vid anläggande av en fiskpassage bör hänsyn tas till dessa kulturhistoriska beståndsdelar. Vägbron är en övrig kulturhistorisk lämning, det krävs inget tillstånd för ingrepp i denna men hänsyn bör visas.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Dialog pågår med ägaren kring behov av åtgärder.

Änganäs nedre

Änganäs nedre ligger i den nio kilometer långa vattenförekomsten *Hjortsbergaån: Salen – Bäck från Sjöatorpasjön* (WA41941471), anläggningen ligger runt 3 km uppströms sjön Salen, strax väster om Alvesta. Här har funnits kvarnplats åtminstone sedan 1600-talet och det fanns kvarn på platsen fram till 1925 då den verksamheten lades ner. Nuvarande dammkropp är från 1827 och kraftverket från sent 1950-tal.

Länsstyrelsen bedömer att Änganäs nedre utgör möjligtvis ett partiellt vandringshinder för såväl svagsimmande som starksimmande arter under gynnsamma flöden. Övrig tid, vid lägre vattenflöde, utgör anläggningen enligt Länsstyrelsen ett definitivt vandringshinder.

Änganäs nedre har idag en total installerad effekt på 0,0480 MW med en normalårsproduktion på 250 MWh och anges vara ett renodlat strömkraftverk där elproduktionen sker för husbehov och verkstadsverksamhet. Krönlängden uppgår till 60 meter och dammhöjden till 2 meter. Anläggningen har en magasinyta om 0,01 km^2. Det finns utpekade kulturmiljöer runtom såväl som i direkt anslutning till anläggningen.

Någon historisk dokumentation om förekomsten av fisk i Hjortsbergaån har Länsstyrelsen inte kunnat finna. Att ål vandrat upp i Hjortsbergaån är dock troligt, och det finns i Länsstyrelsens mening inte något som egentligen antyder att havsvandrande eller stationär öring haft svårigheter med vandringen i vattendraget. Särskilt då laxfisk historiskt åtminstone vandrat upp i Helige å, bör möjligheten och förekomsten av laxfisk i Hjortsbergaån i ett referenstillstånd också ha haft förekomst av havsvandrande laxfisk. I vilken grad dessa förekommit är dock osäkert.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen ska finnas möjlighet för stark- och svagsimmande arter att passera anläggningen i uppströms- och nedströmsled. Vid Änganäs finns redan en viss passage som under gynsamma flöden möjligen medför partiell vandring i uppströmsled för starksimmande arter, och eventuellt även ål. Justeringar i den befintliga faunapassagen och naturfåran med biotopvård, och en översyn av tappningen kan med andra ord vara tillräckligt för att uppnå uppströmsvandring för samtliga naturliga och historisk förekommande fiskarter. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna äkta målarmussla. Åtgärderna skulle även bidra till

uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Komplettering från verksamhetsutövarna är att utter och strömstare finns i området.

Kulturhistoriskt värdebärande beståndsdelar består av dammkroppar med regleringar, kvarngrunder, hjulgrav, utloppskanal, brofäste, smedjegrund och kraftstation med tillhörande maskiner. Vid anläggande av en nedstömspassagelösning bör hänsyn tas till dessa beståndsdelar. Vid anläggningen ligger även en fornlämning i form av en bro, vid ingrepp i denna krävs tillstånd enligt kulturmiljölagen.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Till allra största del av året rinner vatten utanför och förbi anläggningen, där har alla sorters fisk möjlighet att simma. Men eftersom där naturligt är ganska stora höjdskillnader så blir strömmen kanske ibland lite stark, men så ser naturen ut på platsen och har säkert i alla tider gjort. Detta är inte enkelt att ändra på. Vid torrtider så kan bekymret vara vattenbrist men det är ju så naturen fungerar.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Verksamhetsutövarna bedömer vid tillfället att nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Är det så att förändring av detta behövs för att uppfylla miljökraven så kan verksamhetsutövarna tänka sig att göra detta.

Ohs kraftstation

Ohs kraftstation ligger i den fyra kilometer långa vattenförekomsten *Mörrumsån: Salen – Furen* (WA75979348), anläggningen är belägen i Helige å, strax innan ån rinner ut vid Osviken i Salen. Ohs kraftstation används idag i första hand för kraftproduktion. Nordväst om kraftstationen ligger den äldre kvarnbyggnaden, ombyggd 1910 till sitt nuvarande utseende.

Vid anläggningen finns en ålledare i hårdmaterial intill turbinutskovet, dess mynning ligger i dagsläget något för högt, vilket verksamhetsutövaren korrigerat med en ramp. Anläggningen utgör ett definitivt vandringshinder för stark- och svagsimmande fiskarter, även om det stundvis eventuellt kan förekomma att fisk kan nyttja ålledaren i huggen sten. Ålledaren är dock trång, för lite vatten och har

ett sedan sänkningen av Salen fall i dess i mynning i kraftverkskanalen. Detta har verksamhetsutövaren försökt avhjälpa med en extra ramp. Ohs kraftstation ligger inom strandskyddat område. Det finns inga ytterligare skyddade områden i anslutning till anläggningen. Det finns inte heller några utpekade naturmiljöer såsom exempelvis sumpskogar eller fuktängar i närheten.

Anläggningen utgörs av en dammenhet med en krönlängd på 62 meter och en dammhöjd om 3,5 meter. Avbördningskapaciteten anges vara 75 m^3/s och anläggningen är i drift året runt. Anläggningen har en total installerad effekt på 0,55 MW, en normal årsproduktion på 2200–2500 MWh.

Referensförhållandet vid Ohs får enligt Länsstyrelsen anses vara särskilt tydligt. Ett flertal historiska dokument påpekar att laxen tidigare vandrat hela vägen upp till Salen. I domen för Ohs och sedermera domarna om Gransholm, omnämns att Ohs hade krav på att ha möjligheten att ha en laxtrappa vid anläggningen. Detta villkor utgick sedan (runt 1938) eftersom det inte längre ansågs relevant när såväl lax som laxöring inte längre vandrade upp till Ohs. Villkoret blir i stället latent, med lydelsen: ”*Denna befrielse skall dock endast gälla tills vidare. Därest Vattendomstolen efter vederbörlig framläggning finner skäligt därom förordna, skall det således åligga anläggningens ägare att vid dammbyggnaden ånyo anordna laxtrappa (avsedd för lax eller laxöring) samt att till denne framsläppa nödigt vatten.”*. Referensförhållandet för Ohs är därmed att såväl stark som svagsimmande fiskarter har tidigare kunnat ta sig förbi platsen.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Vid anläggningen finns också en fallsträcka i form av naturfåra som skulle kunna bidra med värdefulla lek- och uppväxtområden med anpassad tappning.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna tjockskalig målarmussla, äkta målarmussla och sumpkamgälsnäcka. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större

tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Förändringar i reglering som tillåter periodvisa översvämningar av våtmarksområden kommer skapa mer död ved, vilket i sin tur gynnar ett stort antal arter, bland annat mindre hackspett som finns spridd i hela prövningsgruppen.

Anläggningen har ett högt kulturhistoriskt värde där de värdebärande beståndsdelarna inkluderar kraftstationens exteriör och interiör, den stenskodda utloppskanalen, kvarnbyggnadens exteriör, den torrlagda hjulgraven, samt dammen med vattenspegel. Vid anläggande av en fiskpassage bör hänsyn tas till dessa beståndsdelar. Det finns en fornlämning sydväst om anläggningen, vid ingrepp i denna krävs tillstånd enligt kulturmiljölagen.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Samråd har genomförts. Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren är överens om upp- och nedströmspassage, fingaller och flyktväg.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Samråd har genomförts.

Gransholms kraftstation

Gransholms kraftstation ligger i den fyra kilometer långa vattenförekomsten *Mörrumsån: Salen – Furen* (WA75979348)*,* anläggningen sydväst om Gemla och söder om Alvesta. Sockenvägen mellan Gemla och Huseby och Mörrumsåns vattenväg präglas av ett mjukt kuperat moränlandskap där granskogsplaneringar dominerar med inslag av åkerlyckor, öppenmark och lövskog. Gransholms bruk utgör här en viktig knutpunkt där landväg och vattenväg möts mellan de två andra bruksorterna. Syften med verksamheten är idag kraftproduktion och spegeldamm.

Länsstyrelsen bedömer att Gransholms kraftstation utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också definitivt vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Gransholms kraftstation ligger inom strandskyddat område. Ungefär 300 meter uppströms anläggningen finns ett område som fått naturvärdesklass 2 (Höga naturvärden). Det finns även en del sumpskogar uppströms anläggningen samt andra naturvärden i form av ädellöv som pekats ut av Skogsstyrelsen.

Gransholm är idag ett renodlat strömkraftverk med två turbiner, en Francis och en av Kaplan-typ. El producerad för försäljning och normalårsproduktionen anges

vara 1600 MWh, vilket gör det till prövningsgruppens näst största elproducent. Total installerad effekt är 0,5 MW.

Referensförhållandet för Gransholm följer i stort detsamma som för Ohs. Nämligen att havsvandrande fisk sannolikt tagit sig upp till platsen och längre uppströms i Helige å i ursprungsförhållandena. Såväl stark- som svagsimmande arter bör således ha haft möjlighet att röra sig i systemet.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Utöver detta återfinns en lång naturfåra med värdefulla strömsträckor som kan behöva ses över gällande tappning.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna tjockskalig målarmussla, äkta målarmussla och sumpkamgälsnäcka. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Fladdermöss gynnas allmänt av vatten och våtmarker då mycket av insektsproduktionen sker här, men generellt inte av starkt strömmande vatten. Boplatser kan finnas i kvarnmiljöer och stenvalvsbroar (populära särskilt för vattenfladdermöss) varför hänsyn måste tas till detta.

Förändringar i reglering som tillåter periodvisa översvämningar av våtmarksområden kommer skapa mer död ved, vilket i sin tur gynnar ett stort antal arter, bland annat mindre hackspett som finns spridd i hela prövningsgruppen.

Kulturhistoriskt värdebärande beståndsdelar består av damm med vattenspegel, fabriksbyggnad, herrgård, disponentvilla, arbetarbostäder, kraftstation och vattenvägar. Det finns också en bro med kulturhistoriskt värde i anslutning till kraftstationen. Gransholm ingår i ett område som omfattas av

kulturmiljövårdsprogram då det är en kulturmiljö av länsintresse, mer information om kulturmiljövårdsprogrammet finns på Länsstyrelsens hemsida[1].

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Samråd har genomförts. Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren överens om upp- och nedströmspassage.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Samråd har genomförts

Kullekvarn

Kullekvarn ligger i den sex kilometer långa vattenförekomsten *Mörrumsån: Åsnen – Vederslövssjön* (WA50885120)*,* anläggningen är belägen i Vederslövsån en bit nedström Vederslövssjön. Ån är ett biflöde till Mörrumsån och infaller i huvudfåran i sjön Åsnens nordöstra del. Dammanläggningen ligger cirka 20 meter från boningshuset.

Det finns en anordning för nedströms vandring/fiskavledare från 1500-talet. Länsstyrelsen bedömer att Kullekvarn utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör däremot sannolikt inte ett permanent vandringshinder för varken ålyngel och fullvuxen ål. Kullekvarn ligger inom Åsnenområdet, som är utpekat som riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Direkt söder om anläggningen går även gränsen till Åsnen-Mien-området, som är ett utpekat riksintresse för det rörliga friluftslivet enligt 4 kap. 1–2 §§ miljöbalken.

Den totala installerade effekten är 0,0180 MW och har en normalårsproduktion på 14,5 MWh. Utbyggnadsvattenföringen är cirka 0,75 m^3/s. Anläggningen försörjer

Länsstyrelsen har ingen kännedom om särskilda dokumentationer om vattenförekomsten och dess referensförhållande. I Mörrumsån finns det dock dokumentationer på havsvandrande fisk som i ursprung verkar ha vandrat längre upp i systemet. Sannolikt bör havsvandrande fisk ha kunnat ta sig upp i Vederslövssjön, och något belägg för att det funnits naturliga vandringshinder i förekomsten känner inte Länsstyrelsen till. I referensförhållandet bör därför stark- och svagsimmande arter ha kunnat vandra mer eller mindre obehindrat i förekomsten.

Eftersom verksamheten i stort sett har bedrivits på samma sätt sedan åtminstone mitten av 1800-talet kan tillåtligheten anses baseras på urminnes hävd enligt anmälan till NAP.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Tappningen från anläggningen kan även behöva ses över med anledning av vattendragets flödesförhållande.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Förändringar i reglering som tillåter periodvisa översvämningar av våtmarksområden kommer skapa mer död ved, vilket i sin tur gynnar ett stort antal arter, bland annat mindre hackspett som finns spridd i hela prövningsgruppen.

Värdebärande beståndsdelar är kvarnbyggnad med flygelbyggnader, allén, ladugårdsbyggnad, kvarndamm, vattenvägar och den parkliknande karaktären. Frälsekvarn i högreståndsmiljö med uttryck från 1800-tal och tidigt 1900-tal. Kraftverket och sidofåran väster om huvudfåran är tåliga för ingrepp, likaså den moderna dammen. Då platsen har ett högt upplevelsevärde bör åtgärder anpassas så att den parkliknande karaktären bibehålls.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Samråd har genomförts.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Samråd har genomförts.

Ingelstad, Näckrosdammen

Ingelstad, Näckrosdammen ligger i den tolv kilometer långa vattenförekomsten *Aggaå: Lidhemssjön – Torsjön* (WA49475376). Den tidigare kvarn- och kraftstationsbyggnaden är idag inredd som kafé och delar av byggnaden används som bostad. Idag produceras ingen el vid anläggningen.

Länsstyrelsen bedömer att Ingelstad, Näckrosdammen utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också partiellt vandringshinder för ålyngel och fullvuxen ål. Ingelstad, Näckrosdammen ligger inom strandskyddat område. Det finns utöver detta inga skyddade områden i nära anslutning till anläggningen. Det finns inte heller några utpekade naturmiljöer såsom exempelvis sumpskogar eller fuktängar i närheten. Däremot finns det ett våtmarksområde cirka 200 meter nedströms NAP-anläggningen Ingelstad, Näckrosdammen, som har vissa naturvärden (naturvärdesklass 2).

I Aggaån finns det historisk dokumentation på förekomst av laxöring så sent som i slutet av 1800-talet. Längre upp i Aggaån, mer känd som Kårestadån, har strömstationärt bestånd funnits i relativ nutid. Referensförhållandet för Aggaån är således i Länsstyrelsens mening att både stark- och svagsimmande arter bedöms ha kunnat vandra i systemet.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna flat dammussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Förändringar i reglering som tillåter periodvisa översvämningar av våtmarksområden kommer skapa mer död ved, vilket i sin tur gynnar ett stort

antal arter. Mindre vattensalamander och åkergroda som observerats i närheten skulle främjas av fler sådana grunda vatten, samt mindre hackspett som finns spridd i hela prövningsgruppen.

Det finns inga utpekade kulturmiljölämningar vid, eller i anslutning till, den aktuella anläggningen som bedöms kunna påverkas av vattenreglering. Däremot ligger Ingelstad, Näckrosdammen inom ett område utpekat som riksintresse för kulturmiljö, mer information finns på Länsstyrelsens hemsida. Ur kulturmiljöhänsyn är ett omlöp eller inlöp att föredra. Det kan finnas rester från äldre hammare och kvarn, här bör man vara uppmärksam att fornlämningar kan dyka upp under ingrepp. Framkommer fornlämningar under arbetets gång ska arbetet avbrytas och Länsstyrelsen kontaktas.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Växjö kommun instämmer med Länsstyrelsens bedömning om att anläggningen bör miljöanpassas med fiskvandringsväg som möjliggör för fiskvandring för både svag- och starksimmande arter. Växjö kommun anser att ett inlöp vore att föredra på platsen, då det på bästa vis bidrar till ett bevarande av kulturmiljön på platsen.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Växjö kommun bedömer att fiskvandring förbi anläggningen lämpligast säkerställs genom att anlägga ett inlöp. Utöver inlöpet bör Näckrosdammens villkor för dämningsgräns och sänkningsgräns ses över, då anläggningen i dagsläget har en mycket snäv regleringsamplitud (skillnaden mellan dämningsgräns och sänkningsgräns är för närvarande 10 cm). Vilken regleringsamplitud som är lämplig utreds för närvarande.

Tegnaholm Söderkvarn

Tegnaholm Söderkvarn ligger i den fyra kilometer långa vattenförekomsten *Aggaå: Torsjön – Tegnabysjön* (WA81073971)*,* anläggningen ligger ungefär 1,5 km nedströms åns utlopp ur Tegnabysjön och cirka 3 km uppströms Torsjön. Kvarnbyggnaden med turbinhus visar på en mera sentida utveckling av den tidigare kvarnmiljön och platsen avläses idag främst som ett småskaligt vattenkraftverk.

Länsstyrelsen bedömer att Tegnaholm Söderkvarn utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också partiellt vandringshinder för ålyngel och fullvuxen ål. Tegnaholm Söderkvarn ligger inom strandskyddat område. Nedströms NAP-anläggningen, cirka 1,1 km söderut, finns ett område som har naturvärdesklass 2

(högt naturvärde). Det finns dock inga närliggande skyddade områden som bedöms påverkas av vattenreglering.

Kraftverket är i huvudsak ett strömkraftverk där den totala installerade effekten är 0,0230 MW och har en normalårsproduktion på 40 MWh. Vattenkraftselen används för husbehov och till försäljning.

I Aggaån finns det historisk dokumentation på förekomst av laxöring så sent som i slutet av 1800-talet. Längre upp i Aggaån, mer känd som Kårestadån, har strömstationärt bestånd funnits i relativ nutid. Referensförhållandet för Aggaån är således i Länsstyrelsens mening att både stark- och svagsimmande arter bedöms ha kunnat vandra i systemet.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Med anledning av att det finns en angränsande fåra som är vattenförande huvudsakligen under normal till högflöde kan denna eventuellt justeras om till att fungera som fiskpassage om trummorna i vallen samtidigt läggs om till att inte utgöra vandringshinder.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna flat dammussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Platsen har ett kulturhistoriskt värde. Främst har platsen och miljön ett kontinuitetsvärde då det har funnits verksamhet här sedan 1600-talets mitt som har nyttjat vattenkraft. Idag är denna historiska förankring bakåt i tiden svår att avläsa på plats, dock är miljön fortfarande väl avläsbar för dess nyttjande av vattenkraft. Värdebärande beståndsdelar är stenfundament av bro, dammvall, skibord, stenfundament för indelning av åfåran, före detta mjölnarbostad och spår av stenbrytning. Hänsyn till dessa bör tas vid anläggande av en fiskpassage. Vid åtgärder inom miljön är det viktigt ur kulturmiljösynpunkt att dammvall, fördämningen och stenfundamentet i åfåran kvarstår. En viktig beståndsdel inom

miljön är även brofästet. Samråd enligt kulturmiljölagen krävs inför åtgärder i området.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Verksamhetsutövaren önskar avveckla sin verksamhet.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Verksamhetsutövaren önskar avveckla sin verksamhet.

Skäve kvarn

Skäve kvarn ligger i den 19 kilometer långa vattenförekomsten *Aggaå: Årydsjön – Linnebjörkesjön* (WA68566103), anläggningen ligger drygt 3 km uppströms Årydsjön och är den anläggning som ligger längst till öster i prövningsgruppen. Dammen med dammspegel, dammvall liksom intaget till turbinsumpen och utloppskanal samt den parallella fåra som senare ansluter till utloppskanalen är alla viktiga värdebärande delar av vattenmiljön. De visar alla på ett sammanlänkat tekniskt system för nyttjande av vattenkraft.

Det har funnits en ålledare vid Skäve kvarn sedan innan 1985. Länsstyrelsen bedömer att Skäve kvarn utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också definitivt vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Det finns inga skyddade områden som kan påverkas av regleringen i nära anslutning till anläggningen. Däremot finns det områden med naturvärdesklass 2 (Högt värde enligt våtmarksinventeringen) både uppströms och nedströms.

Kraftverket är ett renodlat strömkraftverk där den totala installerade effekten är 0,03 MW och normalårsproduktionen ligger på 100 MWh. Fallhöjden vid kraftverkets intag och vattennivån vid kraftverkets utlopp i vattendraget är 3,6 meter. Vattenkraftselen används till försäljning och räcker till 5 villors eluppvärmning.

I Aggaån finns det historisk dokumentation på förekomst av laxöring så sent som i slutet av 1800-talet. Längre upp i Aggaån, mer känd som Kårestadån, har strömstationärt bestånd funnits i relativ nutid. Referensförhållandet för Aggaån är således i Länsstyrelsens mening att både stark- och svagsimmande arter bedöms ha kunnat vandra i systemet.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att

föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar. Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar. Tappningen vid anläggningen bör också ses över.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna flat dammussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Skäve kvarn har ett kulturhistoriskt värde, det är en äldre kvarn- och sågplats som idag främst är avläsbar som en småskalig kraftstation. De värdebärande beståndsdelarna består av kvarnbyggnad, turbinhus, dammvall, stenfundament, ruin av tidigare såg, damm och dammspegel. Samråd enligt kulturmiljölagen krävs inför åtgärder i området.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Verksamhetsutövaren har tidigare lämnat in ansökan om miljöanpassning och anläggande av fiskpassage.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Verksamhetsutövaren har tidigare lämnat in ansökan om miljöanpassning och anläggande av fiskpassage.

Torne gård

Torne gård ligger i den tolv kilometer långa vattenförekomsten *Bäck från Vasen* (WA75890569), anläggningen ligger ungefär 0,5 km väster om sjön Åsnen och är en bruksmiljö med hammare, manufakturverk, kvarn och såg. Kraftverket är byggt 2000–2001 och är en ung beståndsdel i Tornes historia, men hela miljön i sig hyser ett högt kulturhistoriskt värde.

Länsstyrelsen bedömer att kraftverket vid Torne gård utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också ett definitivt vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Sjön Åsnen som ligger strax nedströms anläggningen är utpekat som Ramsarområde. Öster om anläggningen ligger naturreservatet Torne bokskog, och inom detta finns även Natura 2000-området Torne.

Kraftverket har tre Francis-turbiner där den totala installerade effekten är 0,035 MW, normalårsproduktionen är 0,1 MWh. Fallhöjden vid kraftverkets intag och vattennivån vid kraftverkets utlopp i vattendraget är 7 meter.

Det finns enligt Länsstyrelsens kännedom inte någon historisk dokumentation om vilka fiskarter som funnits i vattenförekomsten historiskt sett. Åsnen, och längre uppströms, hade dock förekomst av havsvandrande fisk såsom lax, havsöring och ål. Sannolikt har åtminstone havsöring och ål tagit sig upp och förbi Torne gård historiskt, även om det inte är helt klarlagt. Både stark- och svagsimmande arter bör därför ha vandrat i systemet och utgöra referensförhållanden om inte annan kunskap framkommer.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att konnektiviteten i vattenförekomsten i dagsläget klassificeras som Måttlig eftersom det finns flera artificiella vandringshinder som bedömts påverka både svag- och starksimmande arter att förflytta sig genom vattenförekomsten. Däremot finns det en hög osäkerhet angående referenstillståndet i (vattenförekomst) i avseende historisk fiskvandring, mer utredning behövs.

Dialog pågår kring behov av miljöanpassning.

Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa, safsa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Kulturmiljön kring Torne har flera komponenter, som dammarna, kvarnen, kraftverket, hammargrunden, rättare-/mjölnarbostad, mangårdsbyggnaden med flyglar, ekonomibyggnader till jordbruket och övrig bebyggelse. Alla dessa komponenter utgör tillsammans bruksmiljön kring Torne gård. Tillsammans med brukets historia utgör dessa beståndsdelar en kulturmiljö med högt kulturhistoriskt värde. Samråd enligt kulturmiljölagen krävs inför åtgärder i området.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Samråd har genomförts.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Samråd har genomförts.

Huseby

Huseby ligger i den fem kilometer långa vattenförekomsten *Mörrumsån: Åsnen – Salen* (WA47655533), anläggningen i Huseby ingår i Huseby bruk som kanske är den mest intakta bruksmiljön i södra Sverige. Bruksmiljön utgör ett statligt byggnadsminne och förvaltas av statens fastighetsverk och ligger även inom riksintresse för kulturmiljö. Huseby bruks lokalisering är ett resultat av vattenmiljön och att det finns vattenkraft som genom tiderna har använts till en stor mängd olika verksamheter. Huseby bruk är en museianläggning med ca 150 000 besökare årligen, varav ca 35 000 på den årliga julmarknaden. Årliga tema-mässor används för utbildning av skolor och allmänhet. Inom bruksområdet finns 49 byggnader, varav 27 har skydd enligt skyddsföreskrifter för statliga byggnadsminnen. Byggnaderna är både privata och publika. Naturum Kronoberg är också beläget vid Huseby Bruk.

Länsstyrelsen bedömer att Huseby bruk utgör ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande- som starksimmande fiskarter, anläggningen utgör också definitivt vandringshinder för både ålyngel och fullvuxen ål. Sydväst om anläggningen ligger naturreservatet Husebymaden. Inom området för reservatet är det även tillträdesförbud mellan 1 april – 31 oktober där syftet är att inte störa fågellivet under den perioden. Samma område ingår även i Ramsarområdet för Åsnen och har även pekats ut som en våtmark med högt naturvärde i Våtmarksinventeringen. Nedanför Husebymaden finns även ett skogligt biotopskyddsområde.

Anläggningen har en installerad effekt på 0,1320 MW och en årsproduktion på 580 MWh. Helige ås vatten har genom Huseby bruk utnyttjats för bland annat järnframställning och kvarnverksamhet sedan 1600-talet. Byggnader, dammanläggningar och trädgårdsanläggningar härstammar huvudsakligen från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal.

Med anledning av historisk dokumentation och det latenta villkoret på laxtrappa i Ohs förefaller sig havsvandrande fisk såsom lax, öring och ål ha passerat Huseby historiskt. Det verkar inte heller sannolikt att området utgjort ett vandringshinder för svagsimmande arter eftersom det är förhållandevis flackt. I referenstillståndet bör därför både svag- och starksimmande arter haft möjlighet att vandra förbi området.

Länsstyrelsens bedömning av behov av åtgärder

Länsstyrelsens bedömning är att det vid anläggningen bör anläggas fiskvandringsvägar som säkerställer möjligheten för både svag- och starksimmande arter att ta sig förbi platsen. Naturlikt omlöp eller inlöp vore att föredra, men om teknisk fiskväg anläggs kan detta behöva kompletteras med ålyngelledare eftersom ålen generellt har svårt att passera tekniska fiskvägar.

Vidare behöver nedströmspassage säkras genom anläggande av låglutande fingaller och flyktvägar.

Ovan nämnda åtgärder skulle gynna samtliga fiskarter som påträffats vid elfiske, vilket inkluderar både svag- och starksimmande arter. I förlängningen skulle detta också kunna gynna flat dammussla. Åtgärderna skulle även bidra till uppfyllandet av Sveriges åtaganden gällande ål inom ramen för EU:s ålförordning. Starkare fiskbestånd och förbättrad konnektivitet skulle även gynna utter, och hårklomossa samt ask skulle med största sannolikhet reagera positivt på en reglering som påminner om en mer naturlig flödesregim. Åtgärder som gynnar strandvegetation och ger en större tillgång till fisk skulle även i förlängningen få en positiv inverkan på kungsfiskare och strömstare.

Huseby bruk är en unik anläggning med *mycket högt kulturhistoriskt värde*. Bruket visar en tidigindustriell miljö som pedagogiskt speglar industrialismens utveckling och människors levnadsvillkor under i synnerhet 1800- och 1900-talet. Bruket har haft stor betydelse för omkringliggande bygder och är en av de viktigast delarna av det område av riksintresse för kulturmiljö som det ingår i, riksintresset *Huseby-Skatelöv [G 16].* Riksintresset är motiverat av två huvudsakliga komponenter – bruksmiljön i Huseby och den fornlämningsrika miljön i närområdet. En fördjupad beskrivning av riksintresset finns på Länsstyrelsens hemsida.

De värdebärande beståndsdelarna har i den kulturhistoriska inventeringen av vattenanknutna kulturmiljöer som Länsstyrelsen gjorde 2016, identifierats vara dammen med vattenspegel, vattenvägar i anslutning till och omkring området, kvarnbyggnad med vattenhjul, såg- och kraftverksbyggnad, tröskverk med vattenhjul, herrgård, disponentvilla, arbetarbostäder, masugn och smedjor, transmissionshus samt före detta mejeri.

Huseby bruk är ett statligt byggnadsminne och flera av byggnaderna och området i stort skyddas av skyddsbestämmelser enligt förordningen av statliga byggnadsminnen. Frågan om tillstånd till ändring prövas av Riksantikvarieämbetet efter ansökan av den myndighet som förvaltar byggnadsminne, i detta fall Statens Fastighetsverk.

Vidare visar tidigare arkeologiska undersökningar i anslutning till Huseby Bruk att det finns potential för under mark dolda fornlämningar med betydande kunskapspotential. Fornlämningsbilden i anslutning till Huseby bruk motiverar samråd enligt kulturmiljölagens 2 kapitel inför åtgärder inom och kring bruket som innebär markingrepp.

Placering av en fiskpassage vid Huseby bruk behöver göras i samråd med Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen.

Verksamhetsutövarens synpunkter på Länsstyrelsens bedömningar

Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren är överens om upp- och nedströmspassage.

Verksamhetsutövarens bedömning av behov av åtgärder

Verksamhetsutövaren har för avsikt att miljöanpassa anläggningen med en fiskpassagelösning. Samråd har genomförts.

Bilaga 2. Remissinstanser

Ägare till NAP-anläggningar

Havs- och vattenmyndigheten

Naturvårdsverket

Riksantikvarieämbetet

Energimyndigheten

Skogsstyrelsen

SMHI

Kammarkollegiet

Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap

Svenska kraftnät

Alvesta kommun

Växjö kommun

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund

Vattenkraftens vänner

Svensk Vattenkraftsförening

Smålands Vattenkraftsförening

Hembygdsförbund Kronoberg

Sveriges Fiskevattenägareförbund

LRF sydost

Naturskyddsföreningens riks kansli

Älvräddarna

Mörrumsåns Vattenråd

Svenska insjöfiskarnas centralorgan

Vattenkraftens miljöfond

Fiskevårdsområdesföreningar

Friluftsfrämjandet

Vattenkraftens miljöfond

Miljöskyddsenheten (Länsstyrelsen Kronoberg)

Naturskyddsenheten (Länsstyrelsen Kronoberg)

Vattenenheten (Länsstyrelsen Kronoberg)

Kulturmiljöenheten (Länsstyrelsen Kronoberg)

Försvar- och beredskapsenheten (Länsstyrelsen Kronoberg)

Landsbygdsavdelningen (Länsstyrelsen Kronoberg)